

VASILE PAVEL

(Chi in u)

**ASUPRA INTERPRETĂRII SEMANTICOMASILOGICE A MICROSISTEMELOR LEXICALE
(PE BAZA ATLASELOR LINGVISTICE)**

În cele ce urmează sunt tratate unele aspecte ale organizării sistemice a vocabularului pe baza *microsistemelor lexicale* (a câmpurilor semantice), cuprinse în atlasele lingvistice, a conceptului de *formă internă* și a celui de *motivare*, noțiuni care se află în strânsă corelație.

Tratarea în sistem a lexicului este un proces complicat. Vocabularul este un sistem deschis, foarte mobil, penetrabil, cu un număr considerabil de unități lexicale și cu cele mai diverse și complexe raporturi între ele.

Metoda cea mai indicată pentru studierea lexicului ca sistem este considerată metoda câmpurilor semantice, fondată în prima jumătate a secolului al XX-lea de către Jost Trier și Leo Weisgerber. Părintele ei spiritual a fost însă W. von Humboldt cu teoria formei interne a limbii (Kisch, Mantsch 1969, p. 25–30). Organizarea sistemică a componentelor limbii are un caracter „fracționat”. Limba ca „structură” funcționează prin sisteme, subsisteme, microsisteme. Unele idei ale organizării sistemice a lexicului se găsesc la lingvistul rus M. M. Pokrovski, care, la finele secolului al XIX-lea, afirma: „Cuvintele și sensurile lor nu duc o viață separat unul față de altul, ci se combină (în sufletul nostru), independent de conștiința noastră, în diverse grupe, drept bază pentru grupare servind apropierea sau contrapunerea directă după sensul principal” (Pokrovski 1959, p. 82). Microsistemul lexico-semantic minimal cuprinde numai doi termeni (de exem-

plu, *tâmpl* „catapeteasm” – *tâmplar*; *fa de mas* – *f oaie*, în unele graiuri din nordul Bucovinei).

Teoria câmpului (de cuvinte) s-a dezvoltat, în principal, în două direcții distincte: onomasiologică și semasiologică. În cazul direcției onomasiologice punctul de pornire este un concept (obiect, proces, fenomen) și se cercetează raporturile dintre semnificat și diferiți semnificanți care îl exprimă. În semasiologie punctul de pornire este un semnificant și se studiază raporturile care unesc acest semnificant cu diferiți semnificanți pe care îi poate exprima (Coeriu 1962b, p. 42). Câmpurilor „noționale” ale lui J. Trier, numite și câmpuri paradigmatică, li se opun câmpurile lui Walter Porzig, denumite „simple relații semantice” de tipul „verb + subiect intern, respectiv obiect” (de exemplu, *al tra – câine*) (Kisch, Mantsch 1969, p. 29). Asemenea perechi lexicale reprezintă fenomenul „solidarității lexicale” (*ibidem*, p. 37–45), numite și câmpuri sintagmatice.

Pentru a stabili cu mai multă precizie raporturile sistemice în interiorul microsistemului lexico-semantic este necesar să se aplice și metoda analizei semice (metoda componențială).

Posibilitățile indubitabile de relevare a particularităților sistemice ale lexicului unei limbi (unui sistem lingvistic) poate oferi lexematica coeriană (= semantica structurală) (Coeriu 1962a, p. 37–45; Coeriu 1962b, p. 41–52). „În lexematică – subliniază E. Coeriu – este vorba exclusiv despre structurarea raporturilor de semnificare (significare) (Coeriu 1962b, p. 41). Evident, punctul de vedere lexematic nu trebuie să fie confundat cu punctul de vedere onomasiologic. Pe de altă parte, punctul de vedere lexematic trebuie să fie separat de punctul de vedere semasiologic. În semasiologie, raporturile care unesc un semnificant cu diferiți semnificanți pot fi atât intralingvistice, cât și interlingvistice. Lexematica „se referă doar la semnificanții lexicali ai unei singure și aceleiași limbi funcționale (sistem lingvistic)” (*ibidem*, p. 42). Structurile lexematice sunt fie paradigmatică, fie sintagmatice. În cel de-al doilea caz se au în vedere solidaritățile lexicale (*ibidem*, p. 37–45) despre care am pomenit mai sus.

Dialectologia are numeroase puncte de contact cu teoria câmpurilor de cuvinte. Atenția la sistemul lingvistic individual (la idiolect ca

sistem potențial și ca realizare de fiecare moment), dialectologia ajunge desigur la definirea unor graiuri și dialecte ca „sisteme extra-individuale”. Pentru a se menține la o cercetare științific obiectiv, dialectologia trebuie să aibă primul contact cu fapte individuale de vorbire (*parole*) și să le consemneze, în cursul anchetei, ca atare, în formele în care le-a conceput, fără a face selecții arbitrare. „Ulterior însă, este necesar să ajung la generalizări [...]; tocmai pentru aceasta este deosebit de important modul cum se desfășoară prima etapă, de contact direct cu faptele” (Slama-Cazacu 1968, p. 84–85). Altfel spus, autenticitatea materialului, precum și posibilitățile și diversele aspecte de interpretare a rezultatelor anchetei dialectale derivă, mai ales, din programul de care s-a condus dialectologul de teren la desfășurarea anchetei.

Va fi suficient a aminti aici că, în studiul *Unele probleme teoretice ale Atlasului lingvistic moldovenesc*, R. G. Piotrovski, unul dintre fondatorii ALM, susținea că obiectivele pe care și le-a propus acest atlas regional sunt sugerate, în multe privințe, de analiza hărților *Atlasului lingvistic român* (ALR), realizat sub conducerea lui Sextil Pușcariu, de Sever Pop și Emil Petrovici, atlas național (general). Detalierea constă în introducerea în *Chestionarul ALM* a multor chestiuni legate nu numai de precizarea isoglozelor și ariilor multor fenomene, dar și de problematica „istorico-comparativă și cea structurală”. În ceea ce privește vocabularul, se urmărea relevarea „numeroaselor microstructuri lexico-semantice”, specifice pentru multe graiuri, și definirea „dinamicii lor de evoluție” (Piotrovski 1959, p. 677–686).

În domeniul lexical al chestionarului ALM figurează diverse subcompartimente tematice (omul și prile corpului omenesc, rudenia, casa și obiectele de uz casnic, agricultura, transportul, pistoritul, esutul, fierăria și tâmplăria, plantele, pisicile etc.). Aceste subdiviziuni includ multe chestiuni ce vizează microsistemele lexico-semantice, raportate în special la varietăți de obiecte „înrudite” (de exemplu, fier străie, ciocane și maiuri, unelte de șpat, dlii, cucurbitacee etc. etc.), care presupun asocierea unui semn cu alte semne ce derivă din asocierile privind lucrurile. Formularea celor mai multe chestiuni

ine de principiul onomasiologic, prin chestionar programându-se, în temei, o documentare lexical onomasiologic .

Materialul atât de amplu interpretat de către dialectologul de teren, profesorul Vitalie Sorbal (1926–1979), se întemeiaz în mare măsură pe microsistemele terminologice regionale, cuprinse în hărțile ALM. Este instructiv în acest sens comunicarea sa *Studiul diahronic al structurii lexicului dialectal* (Sorbal 1971), prezentat la Congresul al XII-lea de filologie și lingvistică romanică (București, 1968), în care a fost analizat terminologia a două microsisteme: 1) „I cost – calul popii” și 2) „greier – paing”. La raport au fost alăturate două hărți ce oglindesc raporturile de desemnare și semnificare. Luând cuvântul la dezbateri asupra celor comunicate de dialectologul chiinăuan, Gh. Bulgar avea să menționeze: „Foarte instructiv expunerea lui V. Sorbal, care completează raportul profesorului G. Rolfs din Berlin a plănă și pune în lumină unitatea limbii, varietatea termenilor latini, sinonimia lor pe această arie a romanității” (Sorbal 2006, p. 118).

În toate studiile sale Vitalie Sorbal insistă asupra unei citiri și examinări corelate a hărților lexicale, asupra relevării corelației între sistemul referențial (realii) și denumiri, în baza cercetării microsistemelor terminologice, și aplicării metodei „Wörter und Sachen”. Axa în jurul creia autorul cercetează evoluția microsistemelor lexicale, în timp și în spațiu, o constituie asociația de idei, „transferul de termeni” de la o realie la alta.

La articolele și studiile lui Vitalie Sorbal, inclusiv la cele două teze de doctorat elaborate pe baza ALM: 1) *Dezvoltarea lexicului moldovenesc dialectal*, susinută la Universitatea „T. Gr. Șevcenko” din Kiev (1963), și, respectiv, 2) *Formarea și dezvoltarea microsistemelor terminologice în graiurile moldovenești*, susinută la Institutul de Lingvistică, Secția din Leningrad (Sankt Petersburg) a Academiei de Științe a URSS (1972), au fost alăturate hărți lexicale onomasiologice (cele mai multe), hărțile unor microsisteme terminologice, care prezintă „corelația” (opoziția) onomasiologică interlingvistică a unor termeni (elemente ale microsistemului). Semnalăm și unele hărți semantice, elaborate în baza hărților onomasiologice. Rezulta-

tele anchetei, înf i ate pe h r i, sunt prezentate prin simboluri (figuri geometrice). Asemenea h r i au fost întocmite i al turate studiilor monografice i de Vasile Pavel (1973, 1983) i Valentina Corcimari (1989).

H r i lexico-semantice (ale unor microsisteme terminologice) i h r i semantice pot fi realizate i din perspectiva principiului semasiologic, a lexemei „cu cea mai mare amplitudine semantic , component a «microcâmpului»” (Tolstoi 1963), principiu aplicat de G. P. Klepikova, N. V. Nikonciuk, V. Corcimari, V. Pavel .a..

În cadrul aceleia i microsistem lexico-semantic un cuvânt desemneaz doi sau mai mul i referen i diferi i. Virtual, orice hart lingvistic inclus într-un atlas se integreaz în mai multe asemenea re ele fonetice, morfologice, deriva ionale sau lexicologice. Regretata coleg Magdalena Vulpe remarca, pe bun dreptate: „Un atlas lingvistic este mai mult decât o sum de h r i: re eua informa ional complicat ce se construie te de la o hart la alta multiplic în mod considerabil valoarea total a datelor înmagazinate”. De aici, necesitatea unei „citiri corelate” a h r ilor lingvistice, tez ilustrat de autoare pe baza analizei comparative a unor h r i din ALR i NALR, ce reflect termenii (i semnifica iile lor concrete) (*m*) *piept n*, (*m*) *perii*, (*m*) *lau* din acela i câmp semantic (Vulpe 2004, p. 226–249).

Posibilit i evidente de interpretare onomasiologic a cuvintelor în cadrul microsistemului lexico-semantic relev studiul profesorului Vasile Arvinte, *Din terminologia corpului omenesc: old, coaps , pulp* (pe baza ALR), concluzionând c cercetarea a confirmat justea orient rii structurale în studierea vocabularului, prin tratarea cuvintelor în cadrul câmpului onomasiologic din care fac parte, f r a neglija îns independen a relativ a fiec rui element i raportul lui cu realitatea obiectiv (Arvinte 1963, p. 439–445).

La lectur i reflec ie adânc îndeamn remarcabilul studiu al lui Ion M rii, *Harta lexical semantic* (2002). Pornind, pe de o parte, de la opera lui Sextil Pu cari u i Antoine Meillet i de la cele dou (i unice) „sisteme lingvistice” elaborate de Ferdinand de Saussure i, respectiv, Eugeniu Co eriu, iar, pe de alt parte, îndemnat i ajutat „de ALR: de con inutul acestei opere cu adev rat monumentale a

limbii și culturii române” (Mărieș 2002, p. 9), autorul studiului monografic precizat prezintă un „punct de vedere” (= teorie + metodă) original cu privire la lectură și interpretarea hărților lexicale onomasiologice. Harta lexical semantică (a căreia cum este ea gândită și elaborată de Domniasa) constituie produsul unei lecturi (exclusiv) semantice a hărților lexicale onomasiologice neinterpretative. Lectura dintr-o perspectivă semantică a unor asemenea hărți presupune: 1) A trata fiecare grai („punct lingvistic”) anchetat ca „limbă funcțională”, ca un (sub)sistem local al unei limbi istorice (sau al unei subdiviziuni: dialect, subdialect); 2) A considera hărțile lexicale onomasiologice ca elemente (părți) dintr-un întreg (= câmp semantic) sau (când câmpul semantic a fost programat și anchetat prin toate unitățile sale) ca elemente ale întregului și, astfel considerându-le, a le citi nu izolat, atomistic, ci împreună, structural, comparativ; 3) A citi hărțile lexicale onomasiologice mai întâi punctual (intra lingvistic), iar apoi areal (interlingvistic) (*ibidem*, p. 21–39).

Prin astfel de lectură cercetătorul observă (și interpretează) atât faptele de limbă funcțională („de structură”), cât și faptele de limbă istorică. Pentru a nu practica „o falsă lectură” onomasiologică (sau semasiologică), e necesar ca lectură și interpretarea realistă a documentării și descrierii lexicale onomasiologice să se efectueze din perspectivă „lexicologică sistemică inaugurată de F. de Saussure” prin redescoperirea și explicarea multimilenarului concept de „sistem” (*ibidem*, p. 38–40). Vorbind despre „dialectologia structurală”, autorii *Tratatului de dialectologie românească* afirmă că dialectologia își sprijină cercetarea pe comparația hărților lexicale, „construiește hărți semantice” studiind „geografia câmpurilor lexicale” (*Tratat*, p. 85).

În ciuda faptului că în domeniul vocabularului caracterul sistemic nu este, deci, atât de evident ca în cazul fonologiei și morfologiei, „orientarea structuralistă” începuse astfel să câștige teren, după cum bine se știe, și în cercetările cu privire la lexic, tendința să se manifeste, la mijlocul secolului trecut, cu precizie în studiile onomasiologice, în care cuvintele sunt tratate ca elemente ale unor micro sisteme, strâns legate de sistemele naționale. Între micro sistemele lexicale și realitățile obiective (extralingvistice) pe care le reflectă există

cele mai strânse raporturi, legate de natura procesului de cunoaștere ca reflectare, de mecanismul creării noilor denumiri (cuvinte, sintagme terminologice), de evoluția semnificației cuvintelor vechi, de existența unei permanente tendințe de asociere în limbă (vezi *infra*).

Analiza concretă a conținutului semantic al cuvintelor aparținând unor microsisteme lexico-semantică, prin aplicarea metodelor specifice ale geografiei lingvistice, dezvoltată în diferite graiuri dacoromâne (de exemplu, în cele de la est de Prut) diferințe regionale de sens (*pepene* „harbuz” – *pepene* „castravete”, *par* „prasad”, fructul prului altoit” – *par* „fructul prului nealtoit”, *grap* „grap de măr-cini” – *grap* „grap, boroan de fier sau de lemn, cu colți de fier”). Cercetarea cuvintelor (de exemplu: *copac*, *pom*; *co*, *paner*; *c* *ciulie*, *c* *pân*, *g* *m* *lie*; *turm*, *cârd*, *ciread*; *târg*, *pie*, *talcioc*; *pod*, *podeal*, *podea*), componente ale unor microsisteme lexico-semantică, arată că, în general, doar unitățile lexicale cu formă intern ne-transparentă pentru vorbitori au dezvoltat, în jurul nucleului semantic, sensuri conotative (Pavel 1983, p. 125–147). Termenii care exprimă, de pildă, cele două noțiuni – ficatul și plămâni – formează un sistem lexico-semantic. Aceasta decurge din faptul că în diverse zone geografice între lexemele constituente ale sistemului s-au stabilit raporturi evidente de interpenetrare, de transfer de termeni de la un referent la altul. Din descrierea hărților lexicale cuprinse în ALR și ALM s-a observat că grupul lexico-semantic „ficat – plămâni” rămâne, în graiul viu, un sistem deschis, dinamic și cu o structură proprie a elementelor lexicale. Cele două hărți – *ficat* și *plămâni* – înfățișează coexistența diacroniei în sincronie. În decursul timpului, sistemul dat, inițial cu cei doi constituenți de bază, *ficat* și *plămâni*, s-a amplificat cu alți termeni de sorginte diversă (Pavel, Popovschi 2008-2009, p. 105–111).

Nu este cazul să insistăm aici asupra unor diverse puncte de vedere exprimate cu privire la interpretarea onomasiologică a „câmpurilor” (onomasiologice, semantice etc.). Reînsemnând, însă, constatarea generală că onomasiologia se află în situația paradoxală de a înregistra numeroase lucruri cu caracter aplicativ și de a număra „extrem de puține lucruri teoretice” (Scorobete 1977, p. 555).

Pân la mijlocul secolului trecut la acest domeniu teoretic se fac doar referiri sporadice și abia în deceniile următoare sunt semnalate o serie de studii (apărute în Occident), consacrate integral teoriei onomasiologice. Asemenea informații desprindem din constatările lui U. Riecken (Riecken 1960, p. 3–23) și Aurel Scorobete (Scorobete 1977, p. 555–567), care invocă și sporirea contribuțiilor românești în această sferă de activitate științifică.

După opinia mai multor cercetători, onomasiologia ar reprezenta un compartiment al lexicologiei. Alți lingviști sunt de părere că onomasiologia este o parte componentă a semasiologiei. În consecință, obiectul și sarcinile onomasiologiei – disciplină lingvistică în devenire – rămân în multe privințe confuze, înjumătățite, neconturate și nedezvoltate pe deplin. Am remarcat în alte lucrări că în ultimii ani față de teoria denominării (sau teoria nominaliei) se observă un interes susținut. Fenomenului îi se atribuie un sens larg. Semnalăm, în acest sens, cele două volume remarcabile, apărute în anul 1977, sub titlul comun *Jazâkovaja nomina ija* (*Jaz. nom.*).

În atenția unor onomasiologi se află atât procesele și procedeele denominării lexicale (derivarea morfemică și semantică), cât și denumirea (cuvântul, derivatul semantic, sintagma denominativă).

Unitățile de nominalie (nominalie) rezultă în urma unor procese complexe și ale condiționării reciproce de natură semasiologică, lingvistică, psihologică, logică. Onomasiologia intersectează anumite laturi sau sectoare ale lexicologiei, semasiologiei (semanticii), formării cuvintelor și sintaxei, pe care teoria denominării trebuie să le delimiteze după conceptele ei de bază.

Unele aspecte relevante privind modul de abordare/tratare a fenomenului și procedeele denominării, raportate (epistemologic) la geografia lingvistică, o temă de cercetare în preocupările noastre de mai mulți ani, le-am examinat în monografia *Denominarea lexicală* (Pavel 1983) și în câteva articole și studii mai recente. În acest context înemș subliniem că atlasele lingvistice pot servi de sursă extrem de importantă pentru dezvoltarea teoriei denominării. E. Coeriu afirmă încă în anii '50 ai secolului trecut că geografia

lingvistic „a dat un nou impuls onomasiologiei”, contribuind în mod sigur la demonstrarea faptului că orice *schimbare lingvistic pornește de la un individ vorbitor* (Coeriu 1994, p. 52, 71). Conceptul de *lingvistic a vorbirii* Eugeniu Coeriu îl pune, pe de o parte, în legătură directă cu crearea inovațiilor, cu faza de selecție, răspândirea și adoptarea lor, deci, cu noțiunea de *desemnare*, de *numire a lucrurilor* în situații concrete, domeniul de cercetare a onomasiologiei, iar, pe de altă parte, atunci când recurge la fapte, cu geografia lingvistică și dialectologia (*ibidem*, p. 51, 71).

La interpretarea inovațiilor lexicale nu este suficient să ne limităm doar la modelele existente de formare a acestora prin mijlocirea sufixelor, prefixelor etc. Onomasiologia depășește această stare de lucruri în domeniul de cercetare a formării cuvintelor, a creării inovațiilor prin investigațiile asupra premiselor desemnării obiectelor. Una din etapele principale ce precedă apariția radicalului constituie motivarea lexicală. Noua formă de exprimare este determinată de găsirea semnului reprezentării obiectivului (a motivului) care va sta la baza creării cuvântului. Noțiunea de motivare, în vorbire, se află în strânsă legătură cu noțiunea de formă internă. Desemnarea se realizează, la prima etapă, prin identificarea și reflectarea în conștiința umană a obiectelor comparate (a referentului ce nu are încă un nume și al celui ce are exprimare în limbă). Analiza imaginilor primare, a formelor interne care stau la baza noilor cuvinte, ne ajută să înțelegem mecanismul motivării și al desemnării noilor realități în general. Cuvintele sunt memoria imaginilor. Un cuvânt nou (sau o sintagmă terminologică) apare pe baza unui alt cuvânt vechi. În timpul creării numelui pentru noul obiect, vorbitorul compară, prin intermediul asocierii de idei, noul obiect cu altele vechi. Astfel este găsit semnul caracteristic pentru lucrurile comparate (omogene sau aparent omogene), iar ca urmare va fi găsit și numele vechii realități. Anume atare cuvânt va servi atât pentru desemnarea semnului motivational, grație imaginii senzoriale, cât și pentru denumirea obiectului pentru care se caută un nume în procesul comunicării. Percepția senzorială, susținută de G. W. Leibniz, ne oferă obiectul, noțiunea (când obiectul își găsește un cuvânt) ne oferă nu-

mele lui. Unitățile denominative apar prin crearea de derivate semantice (*m lai* „porumb” < *m lai* „mei”, în graiurile maramurene), derivate afixale (*albinar* „prigorie” < *albin* + suf. *-ar*), îmbinări de cuvinte (*fa de mas*), calcuri semantice etc. Forma internă ca manifestare abstractă a motivemului constituie un criteriu relevant pentru stabilirea specificului național al idiomului lingvistic în domeniul vocabularului.

Principiul denominării se caracterizează printr-un anumit „ataament tematic”. Potriviri de motive se constată în idiomuri diferite. În limbile română și rusă, bunăoară, la baza denumirilor de profesii sunt puse aceleași modele semantice: „procesul muncii” > „persoană” (rom. *vânzător*, rus. *продавец*), „produsul muncii” (rom. *cizmar*, rus. *сапожник*) ș.a.

Motivarea în cadrul acestora și grupele lexico-tematice, alături de sferele semantice, apare însă mai des la nivelul semnului motivant concret. Motivemul „culoare” pentru denumirea ciupercei comestibile *Cantharellus cibarius* este unul și același în limbile română și rusă, în timp ce semnul concret al reprezentării obiectului diferă în aceste limbi: comp. rom. *gâlbior*, *burete galben*, rus. *лисички*, literal „vulpi”, adică ciupercă de culoarea vulpii.

Forma internă, prin care se percepe „caracterul legăturii dintre complexul sonor al cuvântului și conținutul său inițial” (Budagov 1953, p. 44), reprezintă astfel un domeniu important în investigațiile contrastiv-tipologice, ale resurselor lexicale din diverse limbi, dialecte, graiuri. În acest domeniu de creativitate glotică (al denominării lucrurilor) constatăm procese corelate și structurate, deși la prima vedere ele par a fi mai degrabă întâmplătoare (pentru detalii, vezi Pavel 2004, p. 419–422).

Un argument evident în susținerea tezei expuse aici poate fi interesul științific indiscutabil al dialectologilor pentru alcătuirea hărților motivaționale, o metodă inovatoare de interpretare a datelor lexicale și semantice, utilizată pentru prima dată la elaborarea *Atlasului limbilor Europei* (ALE), iar apoi și în procesul de lucru asupra *Atlasului lingvistic romanic* (ALiR). „Caracterul arbitrar al semnului lingvistic, cu importanța sa pentru aspectul funcțional al limbii, cu greu a mai

În acest loc pentru aspectul genetic al limbajului, adică pentru studiul serios al motivației. Văzut mai îndeaproape, totuși, motivarea unui semn lingvistic nu se află în opoziție cu arbitrarul său, atâta vreme cât alegerea unui anumit motiv nu este obligatorie” (Viereck 2003-2004, p. 238). Unii colaboratori la ALE afirmă, de asemenea, că „Elaborarea hărților lingvistice motivaționale a fost impusă de constatarea unei „mentalități comune” la vorbitori de limbi diferite, din cadrul unei familii sau al mai multor familii de limbi. Hărțile de motivație privesc dinamica limbii, punând în evidență un fenomen mai puțin studiat până în prezent: „motivarea semnului lingvistic este un proces permanent, vorbitorii «remotivând» semnul lingvistic atunci când raportul dintre acesta și realitatea extralingvistică (*referentul*) se opacizează” (Saramandă, Nevaci 2005-2007, p. 221).

În concluzie, cercetarea cuvintelor în cadrul microsistemelor lexi-co-semantice și al grupelor lexi-co-tematice este deopotrivă importantă pentru punerea în evidență a caracterului de sistem al lexicului și a dinamicii limbii în general.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- ALM = *Atlasul lingvistic moldovenesc*. Redactat de Rubin Udler și V. Comarni Chi, cu participarea lui V. Melnic și V. Pavel, vol. I-II, Chișinău, 1968-1973.
- ALR I = *Atlasul lingvistic român*. Partea I, de Sever Pop, vol. I. *Prile corpurii omenesc și boalele lui*, Muzeul Limbei Române, Cluj, 1938; vol. II. *Familia, na terea, botezul, copilăria, nunta, moartea*, Muzeul Limbei Române – Otto Harrassowitz, Sibiu – Leipzig, 1942.
- ALR II = *Atlasul lingvistic român*. Partea II, de Emil Petrovici, vol. I. A. *Corpurii omenesc, boale (și termeni înrudiți)*. B. *Familia, na terea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, scribtorii*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*, Muzeul Limbei Române – Otto Harrassowitz, Sibiu – Leipzig, 1940.
- Arvinte 1963 = Vasile Arvinte, *Din terminologia corpurii omenesc: old, coapsă, pulpă (pe baza ALR)*. Încercare de analiză structurală a lexicului, în SCL, XIV, 1963, nr. 4, p. 439–455.
- AUI = „Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza”, Iași, I, 1955 și urm.
- Budagov 1953 = R. I. Budagov, *Očerki po jazâkoznaniu*, Moscova, Izdatelskvo Akademiji Nauk CCCR, 1953.

- Corcimari 1989 = Valentina Corcimari, *Moldavskaja pastu eskaja terminologhija*, Chi in u, Editura tiin a, 1989.
- Co eriu 1962 a = Eugen Co eriu, *Solidarit ile lexicale*, în „Revist de lingvistic i tiin literar”, Chi in u, 1962, nr. 5, p. 37–45.
- Co eriu 1962 b = Eugen Co eriu, *Structurile lexematice*, în „Revist de lingvistic i tiin literar”, Chi in u, 1962, nr. 6, p. 41–52.
- Co eriu 1994 = Eugen Co eriu, *Geografia lingvistic*, în idem, *Lingvistic din perspectiv spa ial i antropologic . Trei studii*. Cu o prefa de Silviu Berejan i un punct de vedere editorial de Stelian Dumistr cel, Chi in u, Editura tiin a, 1994, p. 25–90.
- FD = „Fonetic i dialectologie”, Bucure ti, I, 1958 i urm.
- Jaz. nom.* = *Jazâkovaia nomina ia*, I. *Ob cie voprosi*, II. *Vidî naimenovanii*, Moscova, 1977.
- Kisch, Mantsch 1969 = Ruth Kisch, Heinrich Mantsch, *Note asupra teoriei câmpurilor semantice*, în LR, XVIII, 1969, nr. 1, p. 25–30.
- M rii 2002 = Ion M rii, *Harta lexical semantic*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2002.
- Pavel 1973 = Vasile Pavel, *Terminologia agricol moldoveneasc . Studiu de geografie lingvistic*, Chi in u, Editura tiin a, 1973.
- Pavel 1983 = V. C. Pavel, *Lexiceskaja nomina ija*, Chi in u, Editura tiin a, 1983.
- Pavel 1999 = Vasile Pavel, *Onomasiologia în lumina datelor oferite de atlasele lingvistice*, în „Revist de lingvistic i tiin literar”, 1999, 2001, nr. 4–6, nr. 1–6, p. 84–88.
- Pavel 2001 = Vasile Pavel, *Onomasiologie et geolinguistique*, în *Homage à Jacques Allières. Romania sans frontières*, vol. II, Toulouse, Atlantica, 2001, p. 527–535.
- Pavel 2004 = Vasile Pavel, *Motiva ia lexical*, în AUI, sec iunea III e. Lingvistic , XLIX–L, 2003–2004. *Studia linguistica et philologica in honorem D. Irimia*, Ia i, 2004, p. 419–422.
- Pavel, Popovschi 2008–2009 = Vasile Pavel, Liliana Popovschi, *Termenii pentru „ficat” i „pl mâni” (pe baza atlaselor lingvistice române ti)*, în „Buletin de lingvistic ” (Chi in u), VI–VII, 2008–2009, nr. 9–10, p. 105–111.
- Piotrovski 1958 = R. G. Piotrovski, *Nekotorâe teoreticeskie voprosi Moldavskogo lingvisticskogo atlasa*, în *Omagiu lui Iorgu Iordan cu prilejul împlinirii a 70 de ani*, Bucure ti, Editura Academiei R.P.R., 1958, p. 677–686.
- Pokrovski 1959 = M. M. Pokrovski, *Izbrannâe raboti po jazâkoznaniuu*, Moscova, 1959.
- Riecken 1960 = U. Riecken, *Observa ii asupra onomasiologiei*, în LR, IX, 1960, nr. 1, p. 3–23.
- Saramandu, Nevaci 2005–2007 = Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, *H r i lingvistice motiva ionale*, în FD, XXIV–XXVI, 2005–2007, p. 221–228.
- Scorobete 1977 = Aurel Scorobete, *Semantic i onomasiologie. Câteva preciz ri*, în RRL, XXVI, 1977, nr. 5, p. 555–567.

- Slama-Cazacu 1968 = Tatiana Slama-Cazacu, *Psiholingvistica i aplicarea metodei dinamic-contextuale în dialectologie*, în SCL, XIX, 1968, nr. 2, p. 83–95.
- Sorbal 1971 = Vitalie Sorbal, *Studiu diacronic al structurii lexicului dialectal (Despre terminologia unui grup de insecte pe baza ALM din U.R.S.S.)*, în *Actele celui de-al XII-lea Congres internațional de filologie i lingvistic românica*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 1971, p. 355–360.
- Sorbal 2006 = Vitalie Sorbal, *Studii de dialectologie i geografie lingvistică*. Volum îngrijit i cuvânt introductiv de Vasile Pavel, Chișinău, SET TRIO, 2006.
- Tratat = Valeriu Rusu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984.
- Tolstoi 1963 = N. I. Tolstoi, *Iz opâtov tipologiceskogo issledovanija slavjanskogo slovarnogo sostava*, în „Voprosi jazâkoznaniija”, 1963, nr. 1, p. 29–45.
- Viereck 2003–2004 = Wolfgang Viereck, *Atlasul limbilor Europei (Atlas Linguarum Europae). Câteva date despre „istoricul” Atlasului*, în FD, XXII–XXIII, 2003–2004, p. 327–332.
- Vulpe 2004 = Magdalena Vulpe, *Citirea corelată a hărților lingvistice: harta contextuală i harta de valențe*, în idem, *Opera lingvistică*, I. *Dialectal. Popular. Vorbitor*. Coordonare editorială: Ion Mărieș i Nicolae Mocanu, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2004, p. 226–249.

SUR L'INTERPRÉTATION SÉMA-ONOMASIOLOGIQUE DES MICROSYSTÈMES LEXICAUX (Résumé)

Dans notre rapport on traite des aspects de l'organisation systématique du vocabulaire à la base de microsystèmes lexicaux (des champs sémantiques) inclus dans les atlas linguistiques, du concept de la forme interne et celle de motivation, des notions qui se trouvent en corrélation étroite.

CUVINTE-CHEIE: *organizare sistemică a vocabularului, microsisteme lexicale, atlase lingvistice, formă internă, motivare, corelație.*

KEYWORDS: *systemic organization of the vocabulary, lexical microsystems, linguistic atlases, internal form, motivation, correlation.*

*Institutul de Filologie al Academiei de Științe
a Republicii Moldova
2001 Chișinău, Bd. Ștefan cel Mare, 1
Republica Moldova
dialectologie@mail.ru,*